

Nya perspektiv

Dokumentation från seminarium 15, 15 oktober 2020

FÖR VÄRMLÄNNINGARNAS BÄSTA

GEMENSAMMA MÅL I KOMMUNERNA OCH REGION VÄRMLAND

Barnlivet • Ungdomslivet • Vuxenlivet • Äldrelivet

FÖRORD – <i>Ann-Katrin Järåsen</i>	3
”HÄR I VÄRMLAND FINNS VILJA OCH UTHÅLLIGHET” – <i>Anne Bylund</i>	4
FRAMTIDEN KOM VÄLDIGT PLÖTSLIGT – HUR TAR VI TILLVARA PÅ MÖJLIGHETERNA? – <i>Troed Troedson</i>	6
LÄNSGEMENSAM LEDNING I SAMVERKAN – EN FÖRTROENDEVALDS PERSPEKTIV – <i>Christer Jonsson</i>	8
RÄTTEN ATT FÅ ÅLDRAS MED INTELLEKTUELL FUNKTIONSNEDSÄTTNING – <i>Conny Bergqvist och Kia Mundebo</i>	10
DET PREVENTIVA ARBETET LÖNAR SIG – <i>Erika Engberg</i>	13
ATT VARA SÄRSKILT BEGÅVAD I SKOLAN – HUR DET VAR OCH HUR DET BORDE HA VARIT – <i>Simon Helgesson och Elisabet Mellroth</i>	15
”SAMVERKAN ÄR VÅR PARADGREN” – <i>Fredrik Larsson</i>	17
DELTAGARRÖSTER	4, 9, 14, 17, 18

Utgiven av Region Värmland, november 2020.

All dokumentation från Nya Perspektivs seminarier finns att ladda ned från Region Värmlands webbplats.

Vid eventuella frågor kring innehållet kontakta: yvonne.lennemyr@regionvarmland.se

Ansvarig digital sändning: Sticky Beat

Form: Lars Falkman och Christer Carlmark • **Text:** Katarina Averås • **Foto framsida:** Mostphotos.com

Region Värmland

Box 1022, 651 15 Karlstad

www.regionvarmland.se

Vi gör stor skillnad

Ann-Katrin Järåsen

Foto: Torsby.se

Nya perspektiv handlar om samverkan och samordning på högsta nivå mellan Värmlands 16 kommuner och Region Värmland. Det är ett forum för dialog med befolkningsperspektiv mellan förtroendevalda politiker och ledande tjänstepersoner. Genom att träffas regelbundet byggs gemensam kunskap upp. Relationer, tillit och förtroende utvecklas eftersom arbetet bygger på ömsesidig respekt. Den gemensamma kraften tillvaratas och stärker förmågan till samarbete.

Vi finns för invånarnas bästa vilket kräver att vi samverkar sömlöst, ingen ska behöva fundera på vem eller vilken organisation som levererar välfärd. Samordning av skolans, socialtjänstens, omsorgens och hälso- och sjukvårdens kompetenser är en förutsättning för att vi ska nå våra gemensamma mål. Vi vill minimera risken för att utvecklingsarbete sker i särskilda stuprör. Därför har vi alla ett

ansvar för att levandegöra Nya perspektiv i våra respektive verksamheter. SKR:s Strategi för hälsa som inspirerats av Nya Perspektiv konstaterar att:

Vi kan stödja fler till en lyckad skolgång

- Fem i varje klass, cirka 17 %, saknade behörighet till gymnasieskolan 2015/2016.
- Viktigaste faktorn för barns framtida hälsa är att vi kan stödja fler till en lyckad skolgång, vilket har stor betydelse genom hela livet.
- Att inte lyckas i skolan ökar risken för ohälsa, kriminalitet och utanförskap.
- Ca 13 % av eleverna i en årskull riskerar att hamna utanför samhället. Det motsvarar 13 000 elever per år, till en kostnad på 10–15 miljoner kronor per person eller 144 miljarder kronor per årskull.

Vi kan minska de kroniska sjukdomarna

- Cirka 85 % av vård- och omsorgskostnaderna är relaterade till kroniska sjukdomar.
- Vi vet samtidigt att uppemot 80 % av kroniska sjukdomar kan förebyggas med förbättrade levnadsvanor.
- Varje procentenhets minskning av de kroniska sjukdomarna i befolkningen kommer ha betydande positiva effekter; ökad hälsa, minskad ohälsa, minskade kostnader och mer resurser till andra välfärdsområden.

Vi kan minska överdödligheten hos personer med funktionsnedsättning

- Dubbelt så många kvinnor med LSS-insatser som har bröstcancer riskerar att dö i förtid jämfört med andra bröstcancerpatienter.
- En betydande del av den sämre hälsan beror inte på funktionsnedsättningen i sig, utan kan troligen förklaras av välkända riskfaktorer för ohälsa kopplade till livsvillkor.
- Men genom samordnade insatser kan förutsättningarna för god hälsa förbättras.
- Vi kan minska överdödligheten hos personer med psykisk sjukdom
- Den näst vanligaste orsaken till att avlida i förtid i Sverige är psykisk sjukdom.
- Överdödligheten vid psykisk sjukdom är högre i Sverige än i andra OECD-länder.

- Den största andelen dödsfall beror på hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes och cancer.
- En mindre del av dödsfallen beror på självmord, även de kan minskas med rätt insatser. 140 miljarder kronor är samhällskostnaderna för psykiska besvär och sjukdom.

Vi kan upptäcka och motverka våld i nära relationer

- Minst 150 000 barn bor i hushåll där det förekommer våld.
- Dubbelt så många unga homo- och bisexuella personer anger att de utsatts för fysiskt våld av en närstående jämfört med unga heterosexuella.
- Kostnaden för mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation uppskattas till 45 miljarder kronor per år.
- Våld i nära relationer kan upptäckas och motverkas tidigt när vi arbetar med gemensamma mål inom välfärdsområdena.

Vi kan minska rökning, övervikt, skadligt alkoholbruk och stillasittande fritid

- Vi vet att daglig rökning, kraftig övervikt, otillräcklig motion och riskbruk av alkohol leder till ohälsa.
- Om vi minskar förekomsten av daglig rökning, kraftig övervikt, otillräcklig motion och riskbruk av alkohol med endast en procentenhet, jämfört med idag, innebär det 4 200 färre relaterade sjukdomsfall år 2022.
- Hälso- och sjukvårdens kostnader skulle minska med 235 miljoner kronor, kommunernas med 172 miljoner kronor, den statliga sjukförsäkringen med 170 miljoner kronor.
- Vi kan minska antalet fallolyckor
- Cirka 1 000 personer dör varje år till följd av fallolyckor, 70 000 skadas, oftast äldre personer.
- Som jämförelse omkom 263 personer i trafiken under 2016.
- Samhällets totala kostnader för fallolyckor uppgick 2012 till nästan 25 miljarder kronor.

Till varje aktuellt utvecklingsområde ställer jag samma fråga till var och en av oss: Vad kan du bidra med? Vi gör stor skillnad!

Det här är den femtonde gången vi samlas för Nya perspektiv. Tidigare har vi kunnat träffas fysiskt, men även om vi nu ses digitalt så tror jag att vi kan få ut lika mycket av vårt arbetssätt. Vi har många intressanta föreläsningar framför oss den här dagen.” ■

Stygruppen för Nya perspektiv

Fredrik Larsson, Region Värmland
Ann-Katrin Järåsen, Torsby kommun
Daniel Schützer, Årjängs kommun
Johanna Söderberg, Eda kommun
Per-Samuel Nisser, Karlstads kommun
Peter Söderström, Arvika kommun

En deltagarröst

**Maria Persson, socialchef,
Hagfors kommun**

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från årets Nya perspektiv.

– Individens fokus, vad är viktigt för individen jag har framför mig? Inte bara individen i fokus, utan individens fokus! Låt individen vara medskapande i omsorgen, vården, skolan eller på arbetsplatsen som medarbetare – var du än är.

– Inspiration till att digitala lösningar kan vara bra komplement och även för konferenser. Årets konferens var ett föredöme, interaktivt på ett mycket bra sätt!

– Insikten om att vi inte kommit så långt som vi ändå tror ibland på digitaliseringsresan, vi går fortfarande från pärm till skärm i många fall

På vilket sätt kommer utvecklingsarbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– Det blir en dimension till där vi gemensamt för värmlänningens bästa kan skapa förbättrade förutsättningar. Viktigt att tillvarata Nya Perspektiv som arena i gemensamma sammanhang som exempelvis samverkan kring 'God och nära vård'.

– På hemmaplan är det mycket viktigt att vi har en gemensam arena att lyfta utvecklingsområden till, men också åt motsatt håll – att använda de gemensamma målbilderna för att bryta ned i lokala målbilder. Det skapar en referenspunkt och ger stöd till arbetet på hemmaplan. ■

Här i Värmland finns vilja och uthållighet

Anne Bylund är moderator genom Nya perspektiv. Idag leder hon seminariet från en studio i Karlstad medan både föreläsare och deltagare deltar via den digitala plattformen Zoom. Upplägget är nästan detsamma som vid tidigare seminarier då vi har träffats fysiskt i Sunne. När det är dags för gruppdiskussioner sker dessa i digitala mindre rum innan det är dags för återsamling i storgrupp där deltagarna får svara på frågor via Mentimeter.

Under dagen deltar ungefär 120 personer. De allra flesta har varit med tidigare – åtta deltagare har varit med alla 15 gånger medan det är första tillfället för 22 personer. Nya perspektiv samlar ledande politiker och tjänstepersoner i länets 16 kommuner och Region Värmland, som till vardags ansvarar för verksamheter inom skola och utbildning, socialtjänst, vård och omsorg samt hälso- och sjukvård.

Anne Bylund vill att hennes inledning ska fungera som en påminnare för deltagarna om deras olika roller i vårt demokratiska system.

– Ni som är förtroendevalda är experter på befolkningen. Ni lutar er huvudsakligen inte mot vetenskap utan en mix av fakta, värderingar och fingertoppskänsla för vad som är möjligt. Ni som är tjänstepersoner är experter inom era sakområden. Ni har rationalitet och effektivitet som era främsta ledstjärnor.

– Var fjärde år väljer befolkningen förtroendevalda som i sina partier formerar sig i fullmäktige, styrelse och nämnder som i sin tur anger inriktning och målsättningar för vad som ska uppnås. Tjänstepersonerna får sedan i uppdrag att realisera det som beslutats, till exempel att tillhandahålla ett utbud av tjänster med en viss kvalitet.

När tjänsterna/utbudet möter invånarna, och de inte är nöjda, så kan en frustration uppstå om det inte blir som tänkt. Då kan det vara lätt som förtroendevald att kanske fatta alltför detaljerade beslut. Å andra sidan så finns det tillfällen när tjänstepersoner väljer att delegera upp verksamhetsproblem till politikerna, så att de själva slipper ta tag i obehäva frågor.

– Ni behöver vara lyhörda och ha förståelse för varandra, respektera varandras roller och ansvar.

Anne Bylund pekar på tydliga framgångsfaktorer för utvecklingsarbetet Nya perspektiv i Värmland.

– Det här är en konfliktfri arena där relationer skapas, vi träffas och hittar varandra, diskuterar och sätter mål. Tillit och förtroende för varandra lägger grunden för samverkan i vardagen. Jag

har genom åren mött en otrolig vilja och uthållighet här i Värmland, vilket är viktigt. Nya perspektiv är ett långsiktigt utvecklingsarbete. ■

Anne Bylund

Framtiden kom väldigt plötsligt – hur tar vi tillvara på möjligheterna?

Troed Troedson har intresserat sig för framtidsfrågor i hela sitt liv. Utvecklingen går fort och fortsätter uppåt, men ändå i ett något långsammare tempo. Sen dunsade vi rakt in i Corona och fick en chock.

– **Nu frågar vi oss** varför vi inte har digitaliserat tidigare, varför behövde det komma en pandemi innan vi på allvar tog tag i detta? Men självkritiska kan vi vara sen, en mer intressant fråga nu, är vad som krävs för digital utveckling?

Han konstaterar att vi människor består av två sorter. Som exempel för att förklara använder han slogans från två amerikanska presidenter.

Donald Trump signalerar med uppmaningen ”Make America Great Again” en vision om att åter göra landet till något väljarna redan har erfarenhet av, något välkänt. John F Kennedy hade ett helt annat perspektiv när han i början av 1960-talet presenterade sitt mål om att inom tio år ”Put a Man on the Moon”. Han ville ta USA till ett ställe där ingen hade varit förut, ge sig ut i det helt okända.

Troed Troedson menar att det är först när det finns helt nya förutsättningar som vi är redo att göra större utvecklingsprång. Datorisering av verksamheter och funktioner har pågått under lång tid då vi använder datorer för att göra samma saker som vi tidigare utförde analogt.

– Det är egentligen inget nytt. Det som behövs är verksamhetsutveckling på riktigt, först då kan vi tala om digitalisering, när vi använder tekniken för att göra något som vi inte kunde göra tidigare.

Han påminner om att det vi gjorde när vi fick tillgång till datorer var att flytta skrivbordet till våra datorskärmar och byta ut våra papper mot dokument som vi sorterar in datorns mappsysteem istället för i pärmar på hyllan.

– Detta gjorde vi inte för att en dator är duktig på att hantera mappar utan för att det var det sätt vi visste om och hade erfarenhet av. Det betyder att vi 25 år senare fortfarande sitter och hanterar dokument i mappar med våra datorer.

Detta datoriserade men gamla arbetssätt är bara ett exempel.

– Även inom skolan har vi behållit tidigare strukturer och tror att det är de enda sätten att lära oss saker på. Om någon har lärt sig något genom att se en film på Youtube...vilken klass gick hon i då? Det blir en obegriplig och helt oväsentlig fråga, eller hur.

Analog verksamhet	2020	Digital verksamhet
		
Expert på produktion		Expert på brukare
Avgränsad i tid och rum		Alltid och överallt
Utan och mycket		Ofta och lite
Innan och in		Inifrån och ut
		
Troed Troedson		

De entreprenörer som har lyckats bryta mönster, skapa utveckling och digitalisera är nästan alltid någon annan än de traditionella branschaktörerna.

– Spotify skapades inte av musikbranschen. Amazon skapades inte av detaljhandeln, Kry inte av sjukvården, Storytel inte av förlagen.

Troed Troedson poängterar att digitalisering naturligtvis är enklare om det inte finns något gammalt från förr att förhålla sig till. Men det handlar inte bara om att transformera verksamheter, utan också om att förändra sitt eget förhållningssätt. De av oss som är duktiga i det digitala elementet har en helt annan grundföreställning om världens beskaffenhet än de som fortfarande tycker att man går en viss kurs på en viss skola, jobbar när man är på en arbetsplats kl 8-17 eller ser en film när den visas enligt tv-tablån.

– Idag finns förutsättningar att göra allt, när som helst och var som helst.

Han konstaterar att den som är duktig i det digitala elementet förstår att det kan vara både bättre och mer effektivt att en organisations styrelseledamöter chattar med varandra lite varje dag, istället för att utreda fråga efter fråga under ett långt styrelsemöte en gång i månaden. De ser heller ingen gräns mellan fritid och jobb.

– Jag kan jobba tio minuter, vara ledig i en kvart och sedan jobba igen när någon ringer. Summan kanske blir åtta timmar, men det finns inget åttatimmarsblock en gång om dagen.

Till sist vill han skicka med ett varningens ord, en viktig erfarenhet och insikt.

– Förväntningar på verksamhetsutveckling är att något bra ska bli ännu bättre, men det är inte det som händer när vi gör våra digitaliseringsresor. Musik, till exempel, de första försöken gjorde ingen musikälskare glad. Upplevelsen av en e-bok är inte densamma som att bläddra i en riktig bladvändare.

– Det betyder att de invånare som ni finns till för behöver förstå att det kan bli sämre en tid efter att ni har infört något nytt, men att det på längre sikt blir bättre. ■

Vill du veta mer?

Troed Troedson, framtidsspanare och konsult,
troed@troed.com

Länsgemensam ledning i samverkan – en förtroendevalds perspektiv

Fungerande samverkan mellan kommunerna och regionen bygger på tillit. Den slutsatsen drar Christer Jonsson, regionråd i Region Kalmar län och tidigare ledamot i SKR:s styrgrupp för Strategi för hälsa, när han berättar om länsgemensam ledning i samverkan. Han upplever dessutom att samverkan har blivit ännu tajtare i samband med den pågående pandemin.

Han konstaterar att ett mer medvetet arbete för att skapa strukturerad samverkan i hans hemmaregion initierades av ett riktat statsbidrag för att möjliggöra en äldresatsning. Det var 2014 och sedan dess har detta arbetssätt successivt spridit sig och benämns 'Länsgemensam ledning i samverkan'. Idag omfattar parternas samverkan fokusområdena äldre, barn och unga, missbruk och beroende samt psykisk hälsa.

– Det handlar om hur vi samverkar i gränssnittet mellan kommuner och region och till hjälp har vi ett årshjul. Två gånger per år träffas politiker från nämndernas presidier och tjänstepersoner med ledande befattningar. På hösten har vi en grundlig genomgång och fastställer målen för de kommande två åren.

– Det har gett oss ett verktyg för långsiktig utveckling av socialtjänst, skola, vård och omsorg samt hälso- och sjukvård.

Basen för arbetet är gemensamma värdegrunder och målbilder.

– Utifrån detta har vi byggt de strukturer vi behöver för nära vård. Processen innebär också att vi regelbundet diskuterar vart vi är på väg. Det är ett långsiktigt utvecklingsarbete, med 13 samverkansparter går det naturligtvis inte alltid framåt men vi känner en trygghet i att vi har struktur och tillsammans arbetar medvetet mot målen.

Exempel på årshjul för länsgemensam ledning i samverkan mellan de tolv kommunerna och regionen i Kalmar län.

Inför de kommande två åren (2021–2022) har en rad prioriterade områden processats tillsammans. Ett av dem är barn och unga som även omfattar samverkan med skolan.

– Nu har vi skapat mötesplatser för politiker och verksamhetsansvariga. Båda perspektiven utgör grunden för ett effektivt samspel med de personer som dagligen träffar och arbetar med

våra barn och unga invånare.

En annan viktig prioritering är utbyte av kunskap mellan organisationerna.

– Regionen har kliniska specialistkunskaper men genom att stötta varandra kunskapsmässigt vill vi även bli en kunskapsorganisation för hela hälso- och sjukvårdssektorn – oavsett huvudman.

Ett målområde som politiskt har varit särskilt viktigt handlar om hur många dagar utskrivningsklara patienter blir kvar på sjukhus. Det långsiktiga målet är noll (0) dagar. Utmaningen är att hitta ett arbetssätt som tar hänsyn till både praktiska skäl och patientskäl.

Enligt en graf som Christer Jonsson visar har antalet dagar minskat mellan 2018 och 2019.

– Nu under pandemiåret 2020 närmar vi oss noll dagar. Kommunerna har gjort ett fantastiskt arbete men resultaten beror också på att vi upplever en än tajtare samverkan.

Han avslutar sin föreläsning genom att punkta upp konkreta resultat av en mer strukturerad länsgemensam samverkan:

- Vi har skapat tillit!
- Vi har skapat ett verktyg för utveckling
- Vi har skapat en arena för att bryta intressen och mål
- Vi har skapat en plattform för tydliga gemensamma mål som kan och ska utvärderas!

– Idag har vi en vardag i kommunerna och regionen där vi hela tiden håller fokus på frågorna och successivt förflyttar oss i riktigt mot målen. ■

En deltagarröst

**Anders Johansson, politiker,
Kils kommun**

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från årets Nya perspektiv.

Genom regelbundna träffar bygger vi upp kunskap, denna gång via en digital plattform och det gick ju fantastiskt bra. Det var första gången jag var med på Nya perspektiv och det var en innehållsrik och givande dag för mig. Det finns flera viktiga insikter och lärdomar som jag vill förmedla vidare, både stort och smått:

- Viktigt att frukt och grönt finns inom LSS, då det visar sig att dessa vitaminer och fibrer saknas bland våra kunder.
- Fallolyckorna och ett utmärkt benchmarking-arbete då Bollnäs fick visa hur de arbetar preventivt med fallolyckor.
- Valfärdstjänster följer inte alltid organisatoriska gränser – så hur kan vi arbeta mer tillsammans?
- Troed Troedsson tog oss med på en resa från analogt till digitalt, beskrivningen om verksamheterna som upplevs analoga och tankar om "vem är jag till för". Kundnytta, brukarnyttja, medborgarnytta. Han poängterade också att innan nya digitala lösningar bidrar till förbättringar så blir upplevs de som lite sämre, för att sedan bli bättre framöver.
- Elever med särskild begåvning – exempel på hur vi tar tillvara dessa individer och lyckas motivera dem.
- Conny, 70 år och numera pensionär, född till institutionsvård gjort resan från där alla bestämde vad han skulle göra till att växa och han själv skulle bestämma genom LSS införandet. Conny beskrev en resa som

Vill du veta mer?

Christer Jonsson, regionråd (C) i Region Kalmar län,
christer.jonsson@regionkalmar.se

www.regionkalmar.se

varit och är svår för människor med funktionsvariationer. Hans oro över att gå i pension och bli ensam, då han hade sina enda kamrater på arbetet. Det är fler och fler av våra medmänniskor med funktionsvariationer som blir pensionärer. Förutsättningarna ser olika ut i våra kommuner – hur kan vi skapa ett gott pensionsliv för dem, speciellt om de är få i en kommun?

På vilket sätt kommer utvecklingsarbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

Jag kommer att aktivt dela med mig av min upplevelse och reflektioner av dagen till politiker och tjänstepersoner som jag träffar. ■

Rätten att få åldras med intellektuell funktionsnedsättning

Äldre personer med intellektuell funktionsnedsättning ökar i antal vilket betyder nya utmaningar för samhället för att kunna erbjuda såväl jämlik vård och livskvalitet. Numera är medellivslängden för den med en lindrig funktionsnedsättning nästan densamma som i övriga befolkningen. Trots det är utbudet av aktiviteter och olika typer av boenden väldigt begränsat.

Conny Bergqvist är 70 år, pensionär och har en intellektuell funktionsnedsättning. För några år sedan gick han i pension från sitt jobb som Klippanrådgivare på FUB, något han oroat sig för. Eftersom han inte har några nära anhöriga var han rädd för att känna sig ensam.

Deltagarna på Nya perspektiv får ta del av hans egna upplevelser och råd i ett samtal med Kia Mundebo, utbildare, sakkunnig i äldrefrågor och projektledare för 'Gott liv som äldre' (se faktaruta).

Kia: Vi börjar med att backa bandet och tar oss tillbaka till när du föddes. Samhället såg annorlunda ut då; växte du upp hemma eller på institution?

Conny: Jag skildes från mina föräldrar direkt på BB. Om det var på grund av min funktionsnedsättning eller med anledning av deras missbruksproblem vet jag inget om.

Kia: Som barn fick du sällan ta egna beslut men som vuxen har du väl fått bestämma över ditt liv?

Conny: Det kan du inbilla dig. Det fanns personal som hela tiden talade om för mig vad jag skulle göra, när jag skulle borsta tänderna och allt annat.

Kia: Hur reagerade du när någon för första gången sa till dig att du får bestämma själv?

Conny: Det blev väldigt konstigt för mig. Det var ingenting jag hade lärt mig. Det måste man få träna på, det är ingenting som kommer med automatik.

Kia: Jag har märkt att många av dina kompisar fortfarande har svårt att fatta egna beslut, men så är det inte för dig.

Conny: Jag har gått på kurser eftersom jag är medlem i FUB. Så jag har fått lära mig. Nu ser samhället annorlunda ut. Det finns lagar som säger att jag får bestämma själv och att även vi med

en utvecklingsstörning ska få ta egna beslut.

Kia: Vi träffades på FUB första gången 2012 och då var du 62 år. Redan då var det något särskilt om du pratade mycket om.

Conny: Jag var orolig för att gå i pension.

Kia: Vad var du orolig och rädd för?

Conny: Jag var rädd för att bli ensam och inte ha något att göra. Mycket av mitt sociala liv hade jag med mina arbetskamrater eftersom jag inte har några anhöriga.

Kia: Hur gammal var du när du gick i pension?

Conny: Jag var 67 år. Det var så länge som jag hade rätt att jobba. Men jag hade helst velat fortsätta jobba.

Kia: Vad hände när du gick i pension?

Conny: Jag blev mycket ensam där jag bodde. De insatser som finns inom LSS utgår från att alla jobbar på dagen och att ingen är hemma. Så det fanns inte mycket att göra.

Kia: Så vad gjorde du?

Conny: Jag var mycket på FUB men slutade med det när jag inte kände mig välkommen. Jag kände att jag störde. De hade nog med sitt. Så jag slutade gå dit.

Kia: Kunde du inte ha umgåtts med de andra på gruppboenden?

Conny: Problemet var att de andra hade större utvecklingsstörning än jag har. Så intellektuellt var vi på olika nivåer. Jag hade inte så mycket gemensamt med dem.

Kia: Det finns ju andra pensionärsföreningar där du kunde träffa andra.

Conny Bergqvist

Kia Mundebo

Conny: Jag provade det också men kände mig inte välkommen. Jag skäms inte för min utvecklingsstörning men jag är mån om min personliga integritet och vill själv berätta om den när det känns rätt. Jag kände mig inte välkommen.

Kia: Du flyttade sedan till en servicebostad – då kunde du väl umgås med dina grannar?

Conny: Nej det var väl ingen av dem som vill umgås med en gammal gubbe. Den som var närmast mig i ålder var 40 år yngre än jag.

Kia: Har personalen på serviceboendet mer tid än på gruppbostaden?

Conny: På gruppbostaden fick jag vara glad om det kom någon när jag ropade, här ringer de och frågar om jag vill vara med.

Kia: Har du några andra aktiviteter eller fritidsintressen?

Conny: Nu händer det att jag är med ute och informerar, till exempel har jag träffat ordningsvakter i tunnelbanan. Och så har ju du och jag jobbat tillsammans med information. Jag är också med i projektet 'Åldern har sin rätt' eftersom det är vanligt att när man har Downs syndrom också utvecklar demenssjukdom. Det kan göra att man behöver ett helt annat stöd.

Kia: Jag tänker ofta på ett bra citat, vet du vilket jag tänker på?

Conny: Ja, utvecklingsstörning försvinner inte när man blir äldre och pensionär, och det kan göra att man behöver ett annat stöd än tidigare i livet.

Kia: Det finns inte så mycket kunskap inom detta område men nu har vi startat projektet 'Gott liv som äldre'. Vi ska ta fram goda exempel på aktiviteter och från boenden. Vi ska även göra något som är extra intressant för er i Värmland. I Karlstad ska vi utbilda en expertgrupp med personer som har intellektuell funktionsnedsättning som ni i kommuner och regionen kan konsultera i olika frågor.

Conny: Jag hoppas att ni kommer att använda er av den här gruppen, för de är verkliga experter på vad det innebär att vara utvecklingsstörd. Det går inte att veta vad man har för tankar, känslor eller upplevelser i olika situationer om man inte själv har erfarenhet. Så ta kontakt med dem så lovar jag att ni slipper göra så många misstag!

Kia: För vanliga pensionärer finns det så många valmöjligheter, men så är det inte för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Varför är det så tror du?

Conny: En förklaring är att vår grupp är unik och för bara en kort tid sedan var det ovanligt att man blev så gammal som jag är nu. Men nu är det mer vanligt och vi blir också pensionärer. Sedan kan det vara så att beslutsfattare inte har så stor kunskap eller så är de inte intresserade. Jag hoppas att det ska bli bättre.

Kia: Hur ska man göra om man är beslutsfattare, tycker du?

Conny: Fråga dem som berörs! Vi vet ju bäst. Rätten att få

bestämma i sitt eget liv är viktig, men det kan också vara så att funktionsnedsättningen innebär att man inte förstår konsekvenser av sitt handlande. Så det är bra att ha någon som berättar om för en om det är ett dåligt beslut. Vi behöver få rådgivning och kunskap för att kunna bestämma själva.

Kia: Är det något mer du vill skicka med till dem vi träffar här?

Conny: Jag hoppas att ni följer oss på Instagram. Vi lägger ut bilder, information, rapporter och sånt. ■

"Tack för oss!"

Hur är det med balansen?

Gör så här: Res dig upp och lyft upp valfri fot så att du står på ett ben. Håll dig i en stolsrygg. Ställ ned foten och lyft upp den andra. Släpp stolen. Blunda och räkna till 30 sekunder samtidigt som du fortsätter att balansera på ett ben.

Om du inte klarar detta är det dags att börja träna upp din balans redan idag!

Vill du veta mer?

FUB är en intresseorganisation som arbetar för att barn, ungdomar och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning ska kunna leva ett gott liv. FUB har drygt 25 000 medlemmar i 153 lokalföreningar runt om i landet. Personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras anhöriga är medlemmar i FUB liksom många andra som delar organisationens grundsyn.

Projekt Gott liv som äldre

I takt med att antalet äldre med intellektuella funktionsnedsättningar växer, ökar också behovet av mer kunskap. 'Gott liv som äldre - aktiviteter och boende för personer med intellektuella funktionsnedsättningar' är ett 3-årigt nationellt projekt som till större delen finansieras av Allmänna Arvsfonden. Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, delfinansierar. Projektet lyfter fram och sprider goda exempel och idéer på hur man kan ordna bra lösningar gällande aktiviteter och boende för äldre med IF. Allt material projektet tar fram kommer att finnas på SKR:s hemsida för gratis nedladdning.

En viktig del är att ta reda på vad personer med IF själva tänker kring livet som äldre, kontra vad omgivningen tänker och erbjuder, samt förbereda personer med IF på att själva arbeta vidare med äldre frågor.

På projektets hemsida kan du läsa mer och hitta länkar till de sociala medier som projektet använder <https://gottliv.nu/>

Kia Mundebo, sakkunnig äldre frågor och projektledare Gott liv som äldre, kia.mundebo@skr.se

Det preventiva arbetet lönar sig

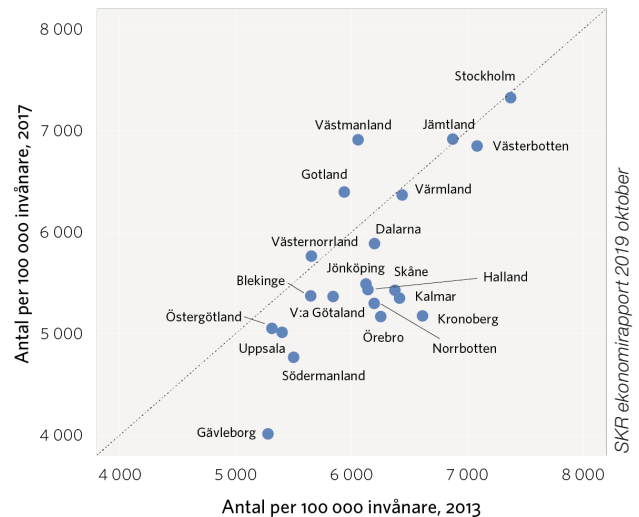
Finns det någon som utmärker sig på ett positivt sätt i statistiken över fallolyckor? Ja, Bollnäs kommun! Erika Engberg (S), socialnämndens ordförande, berättar gärna om hur de systematiskt har arbetat och samverkat för att förebygga fall och fallskador.

Erika Engberg

– **Region Gävleborg kännetecknas** av bland annat höga ohälsotal och låg utbildningsnivå i befolkningen; men när det gäller fallolyckor har vi lyckats bra. Jag ser flera gynnande faktorer:

- Dokumenterad politisk inriktning för värdigt åldrande
- Hög tillit till medarbetarnas kompetens
- Tidiga insatser och fokus på äldres kost, medicinering, anhörigstöd och hjälpmedel
- Samverkan mellan bland andra socialtjänst, hälso- och sjukvård och räddningstjänst

Bollnäs kommun har definierat livskvalitet för sina äldre invånare som möjligheter att behålla sin självständighet och integritet.

– Jag har en tydlig målbild, vilket har gjort det enkelt att förstå vad vi behöver göra; ”Lisa Larsson, 85 år.”

– Hon levde med god hälsa och en känsla av livskvalitet trots att hon egentligen kämpade med en rad bekymmer med till exempel diabetes och högt blodtryck...tills den dag hon föll och bröt lårbenet. Hon opererades två gånger och fick rehabilitering. Men när hon fick klart för sig att hon skulle behöva leva med ständig smärta resten av sitt liv avled hon inom två månader.

Startpunkten för Bollnäs kommuns framgångar i det förebyggande arbetet mot fallolyckor vill Erika Engberg datera till 2013 då ansvaret för hemsjukvården flyttades från landstinget till kommunerna.

– Det gav oss fler verktyg och vi gjorde en aktiv satsning genom att anställa paramedicinare, fyra fysioterapeuter och fyra arbetsterapeuter – att jämföra med den 1,5 tjänst som landstinget hade haft i samma syfte. Vi skapade även nio tjänster på årsbasis för rehab-assistenter som korridorstöd på våra särskilda boenden.

– Samtidigt etablerade vi en strukturerad samverkan mellan huvudmännen med den enskilda människan i fokus.

Det regionala Nätverkets prioriterade områden har växlat över tid. Under innevarande mandatperiod formuleras de såhär:

- Psykisk hälsa, barn och vuxna
- Samverkanslagen
- Höja utbildningsnivån
- Kompetensförsörjning
- God och nära vård
- Folkhälsa/förebyggande
- Gemensamt dokument istället för gemensamma utgångspunkter

– Vi har också förstått att aktiviteter och åtgärder som har varit verksamma för äldre, också är effektiva för andra målgrupper, avsett ålder eller funktionsvariationer.

Hon konstaterar att det nu finns en rad rutiner och arbetssätt på plats i kommunens verksamheter som fungerar bra. Men det är bara hälften av de äldre som får del av dem via hemtjänst, hemsjukvård eller särskilt boende – resten har endast kontakt med primärvården.

– Vi behöver helt enkelt kroka arm för att insatserna ska nå alla som behöver dem, säger Erika Engberg.

Socialtjänstens medarbetare i Bollnäs kommun har formulerat en värdegrund som ska genomsyra verksamheten och prägla relationen med de äldre invånarna:

”Att bli sedd, hörd och respekterad för den jag är, att känna trygghet och delaktighet i min vardag”

– Här finns grunden för att vi lyckas i vårt förebyggande arbete. Jag är tacksam för att ”Lisa Larsson 85 år” fick så många år med god hälsa och livskvalitet, men lårbensbrottet och tiden därefter hade varit möjliga att förutse och förhindra. ■

Träna din balans!

Vid Nya perspektiv 2019 uppmanades deltagarna att starta en ny vana genom att dagligen träna balansen på egen hand. Stå på ett ben till exempel. Uppmaningen kvarstår!

Fakta om fall och fallskador

Fall och fallskador är ett stort folkhälsoproblem. Det är den vanligaste orsaken till att äldre skadar sig och konsekvenserna är ofta allvarliga. Runt 300 000 personer uppsöker varje år specialistvård efter att ha skadats i en fallolycka. 66 828 personer skadades så allvarligt att de behövde läggas in på sjukhus och drygt 1 000 personer avled till följd av en fallskada under år 2017. (www.skr.se)

Vill du veta mer?

Erika Engberg (S), socialnämndens ordförande, Bollnäs kommun, erika.engberg@bollnas.se

En deltagarröst

Ulric Andersson, politiker,
Region Värmland

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från årets Nya perspektiv.

– Troed Troedssons dragning var tankeväckande när det gäller framtiden och den nya teknikens möjligheter. Fokus måste ligga mer på resultat och vad vi vill uppnå. Gör vi som vi alltid har gjort kommer resultaten att bli som dom alltid har blivit.

På vilket sätt kommer utvecklingsarbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

Arbetet med Nya perspektiv har alltid varit att ge oss en gemensam bild av vilka utmaningar som är att vänta, men också vilka möjligheter som finns och kommer att finnas för att lösa dessa. ■

Att vara särskilt begåvad i skolan – hur det var och hur det borde ha varit

Simon Helgesson upplevde sin skoltid som totalt meningslös. När han gick ut trean var han redan klar med sexans matematikbok, men fick ändå räkna sig igenom hela mellanstadiets ännu en gång när han började fyran. När det tre år senare var dags att börja högstadiet var han redan klar med nians bok. Och så fortsatte det en bit in på gymnasiet.

– **Simon är en av de särskilt** begåvade ungdomar som jag har lärt känna, konstaterar Elisabet Mellroth, lärare och affilierad forskare matematikdidaktik vid Karlstads universitet. Det som han berättar här är tyvärr inget ovanligt. Att år efter år tvingas repetera och inte få tillgodoräkna sig sina studieresultat skapar frustration och depression – skolan känns meningslös och ungdomarna riskerar att bli hemmasittare.

I sin forskning fokuserar hon på hur lärare kan ge relevant stöd och undervisning, samt inkludera särskilt begåvade elever i klassrumsundervisningen.

– Ingenting av det jag gjorde utöver räknades, det var inget som jag fick betyg på och lärarna i nästa årskurs visste inte ens om vad jag hade gjort tidigare, berättar Simon Helgesson. Och hade de fått höra om mig, så trodde dom ändå inte på det.

Elisabet Mellroth och Simon Helgesson träffades när han var patient på barn- och ungdomspsykiatri.

– När vi träffades första gången var han en av de mest arroganta och otrevliga personer jag någonsin mött, säger Elisabet Mellroth. Han uttryckte en obehaglig människosyn och jag funderade på om jag överhuvudtaget skulle ta mig an denna individ.

– Allt hon säger är sant, konstaterar Simon Helgesson. Jag var nästan sociopatisk, hade varit deprimerad i fyra-fem år och allt kändes oerhört meningslöst. Under tio års tid hade jag befunnit mig i grundskolan med skolplikt, tvingats göra saker som jag redan kunde, om och om igen utan att få betyg för det. Jag var full av frustration och ilska.

– Jag mådde jättedåligt. Men som tur var träffade jag Elisabet och hon tog mig till universitetet. Där fick jag kontakt med professor Adrian Muntean.

Mötet blev en livsviktig vändning.

– Han utmanade mig på ett parti schack. Kaxig och självgod som jag var trodde jag att det skulle bli en lätt match men jag blev superdängd. Det var då jag insåg att det finns fler personer som jag, som till och med är ännu bättre, som jag måste respektera och kan lära mig av. Det var en väldigt nyttig och avgörande upplevelse!

Även studiemässigt bjöd universitetet på nya erfarenheter. Han skrev helt oväntat underkänt på första matematiktentan.

– Jag var helt oförberedd och hade ingen studieteknik överhuvudtaget, berättar han. Det var första gången jag blev utmanad av en skoluppgift och behövde plugga. Jag klarade sedan omtentan.

Den traumatiska tiden i grundskolan och gymnasiet innebar dessutom att Simon Helgesson inte hade någon social erfarenhet, han visste inte hur man umgås med andra.

– Jag hade aldrig tidigare träffat människor på samma intelligensnivå som jag själv. Som barn lever man i en mycket liten värld och förväntas umgås med jämgamla kompisar i samma bostadsområde.

Elisabet Mellroth menar att skolan kan hjälpa särskilt begåvade elever med främst två saker.

– Att se till att de får möta andra som också är särskilt begåvade. Forskningsresultat visar tydligt att när de får träffa andra med samma intressen så utvecklar de även social förmåga.

– Idag är Simon en supertrevlig och social person. Om han hade fått träffa likasinnade tidigare hade han förstått att han inte var ensam i världen och han hade även mått mycket bättre.

Alla barn och ungdomar har rätt till en bra utbildning och de har rätt till att trivas i skolan.

– Jag hade liten erfarenhet av världen och andra människor. Jag hade lärt mig många saker, men det fanns ännu mer som jag inte hade lärt mig. Jag var ett barn. Som 9-åring, 11-åring och 15-åring kunde jag inte själv få ansvar för att klara ut min situation. Jag hade behövt hjälp för att kunna växa som människa och bli en del av samhället. Lärarna måste bry sig om oss också.

Idag har Simon Helgesson flyttat från Karlstad och studerar till civilingenjör vid Linköpings universitet. Han tar till sist chansen och kommer med en uppmaning till alla beslutsfattare på Nya perspektiv.

– Ni som sitter här har ansvar för människors liv, ni är experter och ni är förtroendevalda. Jag hade det tufft och klarade mig med nöd och näppe från att ta livet av mig. Men det finns dom som inte klarar sig.

– Om det finns något jag kan hjälpa till med så ta gärna kontakt. Jag bidrar gärna med mina erfarenheter eller kanske som mentor för någon yngre. ■

”

Jag hade aldrig tidigare träffat människor på samma intelligensnivå som jag själv. Som barn lever man i en mycket liten värld och förväntas umgås med jämgamla kompisar i samma bostadsområde.

Vill du veta mer?

Simon Helgesson, student, Linköpings universitet, senpai@oniichan.eu

Elisabet Mellroth, lärare, Sundsta-Älvkullgymnasiet och affilierad forskare, Karlstads universitet, elisabet.mellroth@karlstad.se

En deltagarröst

**Hans Karlsson, kommundirektör,
Arvika kommun**

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från årets Nya perspektiv.

– Vikten av insatser för personer med nedsatt egen kognitiv förmåga.

– Jag blev också påmind av kraften i arbetet med Nya Perspektiv och att det pågående arbetet med regionens folkhälsoplan måste se och förstå det.

På vilket sätt kommer utvecklingsarbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– Jag ser en ännu tydligare koppling mellan målsättningarna inom Nya Perspektiv och den egna kommunens lednings- och styrningsarbete. ■

Samverkan är vår paradgren

Då är det dags för mig att knyta ihop den här dagen. Nya perspektiv är en politisk ambition och ett politiskt initiativ som utgår från invånarnas perspektiv. Det är ett utvecklingsarbete där vi hittar gemensamma övergripande målsättningar. Här har vi etablerat en samverkansarena där vi skapar tillit och förståelse för varandra för att även i formella sammanhang effektivt kunna samverka för värmänningarnas bästa.

Samverkan är vår paradgren. Det är inte organisationsgränser som ger förutsättningar och styr välfärden. Vi behöver ständigt bli bättre på att jobba tillsammans i mellanrummen och vi måste alla fundera på hur vi, var och en, kan bidra i den processen?

Om vi när vi skiljdes åt förra gången i maj 2019 hade konstaterat att 2020 ses vi digitalt, då hade ingen av oss trott på det. Men det var möjligt och det har varit en mycket givande dag då vi har fått träffa föreläsare som har gett oss ärliga och gripande berättelser från sin verklighet. Stort tack till alla som har medverkat till nya perspektiv. ■

Sköt om er!

Boka i kalendern!

Nya perspektiv #16 planeras till den 6-7 maj 2021

Fredrik Larsson

En deltagarröst

**Madelene Johanson, områdeschef
öppenvård, Region Värmland**

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från årets Nya perspektiv.

- Att framtiden kom plötsligt, men att vi ändå tagit med oss dåtiden in i framtiden. Exemplet med frågan om varför vi har mappsystemet i våra datorer kvar är tänkvärd.
- Att samverkan och förebyggande arbete ger resultat, men det visste vi ju redan.
- Att det ligger en risk i att vara särskilt begåvad och att vi behöver bli bättre på att identifiera och stödja dessa personer.
- Att det är viktigt att fråga den det berör om hur hen vill ha det missade väl ingen.
- Och, inte minst...att digitalt går förvånansvärt bra, men jag saknade er alla och fikapauspratet.

På vilket sätt kommer utvecklingsarbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

- Nätverket som jag fått ta del av via Nya perspektiv har jag ständig nytta av och den breddade kunskap jag fått med mig gör att de beslut jag fattar står på en fastare grund. ■

En deltagarröst

Stina Höök, politiker, Region Värmland

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från årets Nya perspektiv.

- Jag blev väldigt glad över att Nya perspektiv trots pandemin kunde genomföras även i år. Ett år som detta har än mer visat hur viktigt det är med nära samarbete mellan oss och extra mycket i kris.
- Det kändes viktigt för kontinuiteten i vårt utvecklingsarbete att det blev en konferens även om den genomfördes i annan form. Tillit och förtroende är något vi måste fortsätta bygga utan uppehåll.

På vilket sätt kommer utvecklingsarbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

- Som alltid inspirerar alla delar under en Nya perspektiv-konferens. Men jag tar särskilt med mig skillnaden mellan digitalisering och datorisering, samt att fortsätta jobba för en skola som ser alla elever utifrån de förutsättningar var och en har.
- Jag vill också ta med mig erfarenheten av hur man kan jobba med digitala workshoppar, även med riktigt många deltagare. ■

Region Värmland ansvarar för utvecklingsinsatser inom områden som hälso- och sjukvård, tandvård, kollektivtrafik, infrastruktur, näringsliv, arbetsmarknad, jämställdhet, kompetensförsörjning och kultur. Nya perspektiv är ett utvecklingsarbete i samverkan med länets 16 kommuner.

En gång per år träffas kommunledningarna, regionledning, ledningar för skola, socialtjänst samt hälso- och sjukvård för att diskutera gemensamma utmaningar inom ramen för Nya perspektiv. Det är både de politiska ledningarna och förvaltningsledningarna som deltar.

Denna trycksak dokumenterar seminarium 15 sändt via digitala tjänsten Zoom den 15 oktober 2020.

POLITISK STYRGRUPP MANDATPERIOD 2019–2022

Fredrik Larsson, Region Värmland, Ann-Katrin Järåsen, Torsby kommun,
Daniel Schützer, Årjängs kommun, Johanna Söderberg, Eda kommun,
Per-Samuel Nisser, Karlstads kommun, Peter Söderström, Arvika kommun

BEREDNINGSGRUPP

för kommunerna i Värmland

Torbjörn Falk, Forshaga kommun, Per-Joel Sewelén, Arvika kommun,
Ulla Engström, Sunne kommun, Eva-Lotta Lindskog, Kristinehamns kommun,
Gunilla Öberg, Karlstads kommun

för Region Värmland

Mia Mossberg, Anna Frödin, Anna Beata Brunzell Ekström,

Nya Perspektiv, Yvonne Lennemyr